

บทที่ 4

สรุป อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อศึกษาเรื่อง อิทธิพลของการขัดเกลาทางสังคมต่อพฤติกรรมการใช้และการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของเยาวชนในอำเภอปง จังหวัดพะเยา ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการศึกษา เพื่อ

1. การขัดเกลาทางสังคมเรื่องการใช้และการอนุรักษ์ป่าไม้ของเยาวชนในอำเภอปง
2. ความสัมพันธ์ระหว่างการขัดเกลาทางสังคม พฤติกรรมการใช้และการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของเยาวชนในอำเภอปง และมีสมมติฐานในการวิจัยครั้งนี้คือ จากสมมติฐานในการศึกษาครั้งนี้ที่ว่า “การขัดเกลาทางสังคม มีความสัมพันธ์กันระหว่างการขัดเกลาทางสังคม พฤติกรรมการใช้และการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้”

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนโรงเรียนปงรัชดาภิเษก และวิทยาลัยเทคนิคพะเยา วิทยาเขตปง ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2544 จำนวนทั้งสิ้น 306 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบสอบถาม ได้ข้อมูลจากแบบสอบถามกลับคืนมา จำนวน 306 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์คือ ค่าร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) ค่าสัมประสิทธิ์ (r) และทดสอบสมมติฐานด้วย ($F - test$)

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาในครั้งนี้ แบ่งเป็น 5 ส่วน ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของนักเรียน
2. แหล่งที่ให้ความรู้หรือข้อมูล (การขัดเกลาทางสังคม) เกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าของนักเรียน ค่าความเชื่อมั่น 0.9 ซึ่งได้จาก
 - 2.1 ประสบการณ์ของตนเอง ได้แก่ ในวัยเด็ก ในโรงเรียน และในชุมชน
 - 2.2 สถาบันครอบครัว ได้แก่ พ่อแม่ และญาติ
 - 2.3 สถาบันการศึกษา ได้แก่ ครู เพื่อน และกิจกรรม
3. ความรู้ของนักเรียนเกี่ยวกับการขัดเกลาทางสังคมต่อพฤติกรรมการใช้และการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ค่าความเชื่อมั่น 0.8
4. ทศนคติของนักเรียนเกี่ยวกับการขัดเกลาทางสังคมต่อพฤติกรรมการใช้และการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ค่าความเชื่อมั่น 0.9
5. พฤติกรรมของนักเรียนเกี่ยวกับการขัดเกลาทางสังคมต่อพฤติกรรมการใช้และการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ค่าความเชื่อมั่น 0.9

ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามได้ตามค่าที่กล่าวไว้ข้างต้น และนำไปวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน โดยใช้โปรแกรม SPSS for Window (Statistical for the Social Sciences) เพื่อหาค่าร้อยละ ความถี่ ค่ามัชฌิมเลขคณิต และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)

สรุปผลการศึกษาวิจัย

การศึกษาวิจัยสรุปผลได้ดังนี้

1. ลักษณะพื้นฐานของนักเรียนโดยทั่วไป

- 1.1 เพศ นักเรียนส่วนใหญ่ ร้อยละ 58.8 เป็นเพศหญิง
- 1.2 โรงเรียน นักเรียนส่วนใหญ่ ร้อยละ 75.5 เรียนอยู่ในโรงเรียนปงรัชดาภิเษก
- 1.3 ชั้นปี นักเรียนส่วนใหญ่ ร้อยละ 34 เรียนในชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 4 หรือเทียบเท่า (ปวช. 1)
- 1.4 สาขาวิชา นักเรียนส่วนใหญ่ ร้อยละ 20.9 เรียนอยู่สาขาวิทย์ – คณิต

2. แหล่งที่ให้ความรู้หรือข้อมูลเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าของนักเรียน ซึ่งประกอบด้วย

2.1 วัยเด็ก

ในวัยเด็กจะถูกขัดเกลาให้รู้จักความรัก และหวงแหนป่าไม้ของตัวเอง โดยมีการปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกที่ดีกับการปลูกต้นไม้ ให้มีความเคารพและปกป้องป่าไม้และสัตว์ป่า เพื่อในอนาคตของตนเองจะได้มีสิ่งที่คุณสมบัติที่เรียกว่า ป่า ซึ่งไม่มีเรื่องอื่นใดเข้ามาปะปนอยู่เลย จึงทำให้รู้ว่าเด็กได้รับการขัดเกลาที่ดีต่อป่าและจะคอยปกป้องป่าให้สมบูรณ์ รักการปลูกต้นไม้ ถูกปลูกฝังมาในทางบวกคือ การอนุรักษ์ป่า

2.2 ในโรงเรียน

จากประสบการณ์ในโรงเรียน นักเรียนถูกปลูกฝัง และสร้างจิตสำนึกในการให้ความเคารพ ดูแลปกป้องป่าไม้ และสัตว์ป่าของตน มีการรดน้ำและพรวนดิน และยังมีการร่วมเดินรณรงค์ต่อต้านการตัดไม้ทำลายป่า ซึ่งถือว่ามีความสอดคล้องกันกับในวัยเด็กโดยจะเน้นทางด้านการอนุรักษ์เป็นส่วนใหญ่ เพราะส่วนใหญ่แล้ววัยเด็กจะอยู่ในโรงเรียนอยู่แล้วจึงมีพฤติกรรมไปในทิศทางเดียวกัน กับวัยเด็ก และยังมีครูเป็นส่วนผลักดันให้การขัดเกลาในโรงเรียนมีพฤติกรรมในทางบวกอีกด้วย

2.3 ในชุมชน

จากประสบการณ์ในชุมชนของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างนี้ ส่วนใหญ่แล้วชุมชนเน้นในเรื่องของการหาของในป่าเพื่อนำมาจำหน่ายหรือนำมาแบ่งปันกันระหว่างในชุมชน จากการศึกษาในตารางข้างต้นของการขัดเกลาในชุมชนไม่มีเรื่องเกี่ยวกับการอนุรักษ์เลย อาจเป็นเพราะชุมชนเน้น

เรื่องชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีจึงได้ขัดเกลาให้นักเรียนในเรื่องราวต่าง ๆ ที่เน้นทางด้านเศรษฐกิจ และการทำมาหากินเป็นสำคัญ

2.4 พ่อแม่

จากแหล่งที่ได้รับการขัดเกลาจาก พ่อ แม่ นั้น นักเรียนส่วนใหญ่จะปฏิบัติเช่นเดียวกันกับการได้รับการขัดเกลาจากชุมชน คือ การหาสิ่งของในป่ามาผันแปรเป็นเงิน และนำมาใช้ประโยชน์ เพื่อความสุขสบายของตนเองและครอบครัว ดังนั้นจึงมีพฤติกรรมตามแบบอย่างพ่อแม่ สอดคล้องกับ สุพัตรา สุภาพ (2523: 59) ซึ่งได้กล่าวไว้ว่า ครอบครัวเป็นตัวแทนของการควบคุมทางสังคมที่สำคัญ ครอบครัวจะเป็นสถาบันเบื้องต้นที่ให้การอบรมสั่งสอนสมาชิกให้รับรู้บรรทัดฐานต่าง ๆ ของสังคม และควบคุมพฤติกรรมบางอย่างของมนุษย์ให้เป็นไปตามกำหนด

2.5 ญาติ

แหล่งของการขัดเกลาจากญาติ เป็นเรื่องที่น่าถึงชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี โดยการเข้าไปเสาะแสวงหาผลผลิตจากป่าแล้วนำออกไปจำหน่ายเพื่อให้ได้มาซึ่ง เงินตรา เพื่อความอยู่รอดของชีวิต และความสุขสบายของตนเองในภายภาคหน้า ซึ่งการขัดเกลานั้นได้สอดคล้องกับที่ชุมชนและพ่อแม่ ได้ขัดเกลาเอาไว้ เพราะทั้ง 3 นี้ มีความสัมพันธ์กันมากจนแทบจะแยกออกจากกันไม่ได้จึงมีเรื่องราวของการขัดเกลาที่สอดคล้องกับ สุพัตรา สุภาพ (2523: 32) ดังกล่าวไว้ว่า พฤติกรรมของแต่ละบุคคลเป็นผลของกรรมพันธุ์และสิ่งแวดล้อมที่หล่อหลอมบุคคลนั้น โดยแต่ละคนไม่อาจจะเลือกสิ่งแวดล้อมของตนได้

2.6 ครู

จากการขัดเกลาทางสถาบันการศึกษา คือ ครูนั้น ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นการเน้นในเรื่องของการปลูกฝังให้นักเรียนทำให้นักเรียนเกิดความรู้สึกที่ดีต่อป่าไม้ ร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ กิจกรรมที่ต้องให้นักเรียนทำตามในแนวการอนุรักษ์ เช่น การร่วมเดินรณรงค์ต่อต้านการไม่ตัดไม้ทำลายป่า หล่อหลอมให้นักเรียนเป็นเยาวชนที่ดี เป็นตัวแทนที่เริ่มปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด เนื่องจากครูเป็นผู้มีอิทธิพลสำคัญในชีวิตของนักเรียนกลุ่มวัยรุ่นนี้ ซึ่งสอดคล้องกับ สุพัตรา สุภาพ (2523 : 50) กล่าวไว้ว่า ส่วนมากครูจะมีอิทธิพลต่อชีวิตเด็กมาก เพราะบางคนไม่กลัวเกรงพ่อแม่ แต่เกรงใจครู อยากให้ครูรัก อยากให้ครูชม ส่วนมากจึงพยายามเอาใจครู ดังนั้นบทบาทที่ครูจะเป็นผู้ขัดเกลาให้นักเรียนมีความรู้ ทศนคติ พฤติกรรมที่ดีต่อการใช้และการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้นั้นเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด

2.7 เพื่อน

แหล่งการขัดเกลาที่นักเรียนสามารถได้รับความรู้จากเพื่อน โดยส่วนมากแล้ว เพื่อนจะแนะนำในทางเดียวกันกับ ชุมชน พ่อแม่ และญาติ เพราะเพื่อนอยู่ในความเป็นจริงที่ต้องดิ้นรนให้ฐานะการเป็นอยู่ของตนดีขึ้น โดยจะแนะนำในเรื่องของการนำของป่าออกมาจำหน่ายเพื่อเลี้ยงปาก

เลี้ยงท้องของตนเอง และครอบครัวได้ โดยปกติแล้วนักเรียนในช่วงวัยนี้ เพื่อนมีอิทธิพลต่อเขามาก ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องอะไรก็ตาม ซึ่งสอดคล้องกับ สุพัตรา สุภาพ (2523 : 48) ได้กล่าวไว้ว่า เพื่อนมีความหมายต่อวัยรุ่นมาก และมักจะเห็นว่าเพื่อนเป็นสิ่งจำเป็น จะขาดเสียมิได้ ในการทำอะไรทุกอย่าง มักต้องอาศัยเพื่อนมากกว่าพ่อแม่ เพราะสนุกสนานกว่า และไม่ต้องระมัดระวังตัว

2.8 กิจกรรม

จากการจัดเวลาของกิจกรรมในโรงเรียนของนักเรียน ส่วนใหญ่แล้วจะมีลักษณะเหมือนกันกับวัยเด็ก ในโรงเรียน และครู เพราะกิจกรรมก็เป็นส่วนหนึ่งของโรงเรียน ซึ่งนักเรียนต้องเข้าร่วมเพราะมีกฎกำหนดเอาไว้ จึงออกมาในลักษณะของการอนุรักษ์รักษาป่าไว้ และที่แทรกเข้ามาคือ นักเรียนจะมีความรู้ว่าจะต้องปลูกต้นไม้แทนต้นไม้ที่ตนเองได้ตัดโค่นไป

3. ความรู้ของนักเรียนเกี่ยวกับการจัดเวลาทางสังคมต่อพฤติกรรมการใช้และการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

จากการสังเกตความรู้ของนักเรียนเกี่ยวกับเรื่องของการจัดเวลาทางสังคมต่อพฤติกรรม การใช้และการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้นั้น นักเรียนส่วนใหญ่ตอบคำถามเกี่ยวกับป่าไม้ได้ถูกต้อง นับว่านักเรียนสมัยนี้มีความคิด ความจดจำที่ดี จากการได้ศึกษาเล่าเรียนในโรงเรียน และอาจเป็นความรู้ความจำจากประสบการณ์ของเขาเองที่ได้มีพฤติกรรมการใช้และการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ที่ได้ประพฤติปฏิบัติจริง

4. ทักษะคิดของนักเรียนเกี่ยวกับการจัดเวลาทางสังคมต่อพฤติกรรมการใช้และการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

สังเกตจากการวิเคราะห์เรื่องของทักษะคิดของนักเรียนเกี่ยวกับการจัดเวลาทางสังคมต่อพฤติกรรมการใช้และการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้นั้น ส่วนใหญ่นักเรียนมีทักษะคิดเกี่ยวกับเรื่องให้มีการฝึกอบรมเยาวชนเพื่อเป็นผู้นำการอนุรักษ์ป่าไม้ และสนใจสมัครเข้ารับการอบรม และนักเรียนกลุ่มตัวอย่างนี้ยังมีทัศนคติต่อกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าเป็นสิ่งที่ดีควรร่วมมือกันทำอย่างจริงจัง กลุ่มเยาวชนของชุมชนควรมีกิจกรรมในการดูแลรักษาป่าไม้และสัตว์ป่าร่วมกัน และเรื่องของการดูแลป่าไม้ไม่ใช่หน้าที่ของกรมการบริหารป่าไม้เพียงฝ่ายเดียว แต่ประชาชนและคนในชุมชนทุกคนควรมีส่วนร่วม ซึ่งนับว่านักเรียนส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ดีต่อการใช้และการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้เป็นอย่างมาก

5. พฤติกรรมของนักเรียนเกี่ยวกับการจัดเวลาทางสังคมต่อพฤติกรรมการใช้และการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

จากการสังเกตที่ได้วิเคราะห์ไปนั้น นักเรียนส่วนใหญ่จะมีพฤติกรรมที่เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์และการทำมาหากินจากป่าเท่านั้น เพราะความใกล้ชิดของพ่อแม่ ญาติ ชุมชน และเพื่อน ซึ่งมีอิทธิพลต่อนักเรียนมากกว่าโรงเรียน สืบเนื่องมาจากระยะเวลาในการอยู่แต่ละที่ เวลาส่วนใหญ่

ใน 1 วัน นักเรียนจะมีเวลาที่อยู่กับพ่อแม่ มากกว่าอยู่โรงเรียน ดังนั้น ถึงแม้ว่าครูจะสอนให้เกิดการอนุรักษ์อย่างไรก็ตาม ไม่ทำให้เด็กนักเรียนสนใจนำไปปฏิบัติอย่างจริงจังได้ เพราะถ้ากลับบ้านพบกับพ่อ แม่ ญาติ ชุมชน หรือเพื่อน ก็จะกลายเป็นการใช้ประโยชน์และการทำมาหากินเลี้ยงปากท้องของตนเองเป็นส่วนใหญ่ และจะมีความใกล้ชิดกับเพื่อนมากกว่า ดังนั้น จึงจะสังเกตได้ว่า พฤติกรรมของนักเรียนจะเป็นในทางเดียวกันกับพ่อแม่ ญาติ ชุมชนและเพื่อนมากกว่า

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่องอิทธิพลของการขัดเกลาทางสังคมต่อพฤติกรรมการใช้และการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของเยาวชนในอำเภอปง จังหวัดพะเยา พบว่า พฤติกรรมการใช้และการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของนักเรียน โรงเรียนปงรัชดาภิเษก ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย และวิทยาลัยเทคนิคพะเยา วิทยาเขตปง ระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพ มีพฤติกรรมที่แสดงออกในชีวิตประจำวันในเรื่องของการใช้และการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ นักเรียนกลุ่มตัวอย่างได้รับการขัดเกลามาจาก 2 กลุ่มใหญ่ ๆ กลุ่มที่ 1 ได้รับการขัดเกลาจากประสบการณ์ส่วนตนในวัยเด็ก โรงเรียน ครู กิจกรรม โดยภาพรวมแล้วนักเรียนส่วนใหญ่จะได้รับการขัดเกลาในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ หวงแหวน และคอยปกป้องทรัพยากรในป่าไม้ โดยภาพรวมแล้วในด้านของการอนุรักษ์นี้จะได้รับการขัดเกลาจากโรงเรียนทั้งสิ้น เพราะประสบการณ์ส่วนตนในวัยเด็ก โรงเรียน ครู และกิจกรรมของโรงเรียน ส่วนใหญ่เด็กจะได้รับการอิทธิพลจากครู จะกลัวครูมากกว่ากลัวพ่อแม่ จึงมีความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ กลุ่มที่ 2 ได้รับการขัดเกลาจากพ่อแม่ ญาติ ชุมชน และเพื่อน ส่วนใหญ่นักเรียนจะได้รับการขัดเกลาทางด้านพฤติกรรมการใช้ทรัพยากรป่าไม้มากกว่าพฤติกรรมด้านการอนุรักษ์ และจะเน้นในเรื่องของป่าในการทำมาหากิน ให้มีชีวิตอยู่รอดต่อไปในโลกปัจจุบันได้ โดยการเข้าป่าล่าสัตว์หรือผลิตผลจากป่ามาเพื่อบริโภคจำหน่าย หรือแจกให้เพื่อนบ้านในชุมชนของตนเอง เนื่องจากพื้นฐานในการดำรงชีวิตประจำวันของเขา ต้องพึ่งพาอาศัยทรัพยากรจากป่าเพื่อการดำรงชีวิตให้อยู่รอด โดยการเข้าป่าล่าสัตว์ หาพืช เห็ด เพื่อนำมาบริโภคหรือจำหน่าย ซึ่งไม่สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ วัฒนา จันทระเสน (2539 : 124) พบว่า นักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ประเภทวิชาช่างอุตสาหกรรม สังกัดกรมอาชีวศึกษามีพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในระดับปานกลาง และไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุวรรณดี ยูวชาติ (2532 : 87) ที่พบว่า นักเรียนอาชีวศึกษาส่วนใหญ่มีพฤติกรรมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของนักเรียนให้รู้จักการทำมาหากิน รู้จักใช้ประโยชน์จากป่า และอาจเป็นเพราะเนื่องจากหลักสูตรการเรียนการสอนที่มีได้มุ่งเน้นในเรื่องของการอนุรักษ์ และใช้ให้เกิดประโยชน์ ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ เฉลิม อ่ำเยี่ยม (2528 : 85) ที่พบว่า การเรียนวิชาการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ

สิ่งแวดล้อมเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมในทางบวก ซึ่งโดยสภาพแวดล้อมส่วนใหญ่ของนักเรียน จะถูกล้อมรอบไปด้วยพื้นที่ป่าไม้ สัตว์ป่านานาชนิด และอิทธิพลที่ได้รับจากชุมชน ครอบครัว ทำให้เขาเหล่านั้นมีพฤติกรรมของการทำมาหากินเพื่อความอยู่รอดมากกว่า พฤติกรรมการอนุรักษ์ ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ ฌองส์ ลินส์ว็สตี (2519 : 20) ว่า สิ่งแวดล้อมทั้งที่เป็นบุคคลและไม่ใช่มนุษย์ซึ่งอยู่ในสถานะที่บุคคลกำลังจะมีพฤติกรรมเป็นสิ่งที่กำหนดพฤติกรรมของมนุษย์อย่างหนึ่ง และพจนี สุจันงค์ (2522 : 80-82) กล่าวว่า คนที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมต่างกัน พฤติกรรมที่แสดงต่อสิ่งแวดล้อมย่อมแตกต่างกัน ถึงแม้ว่าในปัจจุบันนี้ได้มีสื่อมวลชนและสื่อต่าง ๆ ช่วยกันประชาสัมพันธ์และสร้างจิตสำนึกให้นักเรียนตระหนักถึงปัญหาสิ่งแวดล้อม แต่พฤติกรรมของนักเรียนหรือเยาวชน ส่วนใหญ่ในอำเภอปง ยังคงดำเนินตามรอยชีวิตที่บรรพบุรุษได้ขีดเส้นเอาไว้ ถึงแม้ว่าในใจไม่อยากจะทำลายซึ่งทรัพยากรป่าไม้อันเป็นหัวใจสำคัญของพวกเขา ช่วงที่อยู่ในโรงเรียน มีครูเป็นคนคอยตักเตือน แคมบังคับให้รักต้นไม้ เคนรณรงค์ต่อต้าน การตัดไม้ทำลายป่า พฤติกรรมของเขาก็อยู่ในเกณฑ์ที่จะคอยปกป้องและอนุรักษ์จนสุดชีวิต แต่เมื่อเขากลับมาที่บ้าน ต้องพบเจอ พ่อแม่ พี่ น้อง ที่รอคอยอาหารจากการเข้าป่าหาพืชหาสัตว์ เพื่อนำมาปรุงอาหาร หรือนำออกมาใช้ประโยชน์และ ที่เหลือเพื่อการจำหน่าย เพื่อให้ได้เงินมาจุนเจือครอบครัว เพราะปัจจุบันนี้ต้องอาศัยตัวกลางคือ เงิน เพื่อจะอยู่รอดในสังคมเศรษฐกิจเช่นนี้ ดังที่ ภูซงค์ กุศลบุตร(2541: 213) ได้กล่าวไว้ว่า ลักษณะของการอบรมบ่มนิสัยของเยาวชนไทย มีลักษณะที่ไม่สอดคล้องกันระหว่างบ้าน และโรงเรียน ดังนั้น ถ้าเป็นเช่นนี้โรงเรียนควรมีส่วนร่วมในการดูแลและอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ โดยอาจจะออกพูดคุย ชักถาม หรือตั้งเวทีอภิปรายให้ประชาชน ชาวบ้านทราบถึงผลดี ผลเสีย และให้ความรู้ ปลูกจิตสำนึกแก่ประชาชน ดังที่สืบศักดิ์ พรหมแย้ม กล่าวไว้ว่า ครูมีบทบาทหน้าที่ในการให้ความรู้ และปลูกฝังจิตสำนึกแก่ประชาชน หรือชุมชนภายนอก จากนโยบายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนมัธยมศึกษาในความเชื่อข้อที่ 8 กรมสามัญศึกษาระบุว่า โรงเรียนที่ดีจะต้องไม่แปลกแยกจากชุมชน ฉะนั้นโรงเรียนจึงต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนา ร่วมคิด ร่วมแก้ปัญหาชุมชน (สมศักดิ์ พรหมแย้ม, 2538 : 18) ดังนั้นจะเห็นได้ว่าครูควรมีส่วนร่วมในชุมชนเกี่ยวกับเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้อันดีด้วยไม่ว่าจะเป็นครูที่สอนสาขาวิชาอะไรก็ตาม เพราะถือว่ามีบทบาทในการให้ความรู้ ข้อมูลเท่า ๆ กัน ซึ่งสอดคล้องกับหลักการโดยทั่ว ๆ ไปที่ว่าความรู้เรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมีความเกี่ยวข้องกันกับบทบาทของครูในการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม ดังนั้นควรจะใช้โรงเรียน โดยมีครูเป็นแกนนำ ในการมุ่งเน้นให้ชุมชน นักเรียนของตนเกิดความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่า และให้เกิดเจตคติ ทัศนคติที่ดีต่อการใช้และการอนุรักษ์ทรัพยากรป่า จากที่กล่าวไว้นั้นจึงจะทำให้พฤติกรรมของชุมชน พ่อแม่ ญาติ และนักเรียนของตนเองเปลี่ยนแปลงไปในทางบวกได้ ซึ่งสอดคล้องกับ วิจิตร และสุพิชญา ธีระกุล

(2519 : 4) ได้กล่าวไว้ว่า สิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของมนุษย์ เพราะมนุษย์สามารถเรียนรู้จากเหตุการณ์และสภาพแวดล้อมได้ตลอดเวลา

อาจสรุปได้ว่า พฤติกรรมที่นักเรียนได้ถูกขัดเกลามาจากครอบครัว เพื่อน และชุมชนนั้นจะเป็นพฤติกรรมที่ขัดแย้งกันกับแนวทางในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ผู้ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการใช้ทรัพยากรป่าที่สำคัญคือ พ่อแม่ ญาติ ชุมชน เพื่อน ดังนั้นพฤติกรรมที่เขามีอยู่นั้นสามารถบ่งบอกได้ถึงความพยายามเอาตัวรอดในสังคมปัจจุบันได้ โดยใช้วิธีการเข้าป่าเพื่อหาของเหล่านั้นออกมาเพื่อบริโภคหรือจำหน่ายด้วยตนเอง เป็นพฤติกรรมการทำมาหากิน เพื่อดำรงชีวิตของคน ชุมชน ครอบครัวให้อยู่รอดในปัจจุบัน ดังนั้น การใช้ทรัพยากรจากป่าเท่าที่จำเป็นอาจเป็นแนวทางของการอนุรักษ์ที่เหมาะสมสำหรับชุมชนในชนบทเช่นนี้ ดังเช่นมาสโลว์ที่ได้กล่าวไว้ว่า “พลังจูงใจที่สำคัญที่สุดของบุคคลคือ แนวโน้มที่จะพัฒนาตนเองไปสู่ขั้นที่สมบูรณ์ที่สุด มนุษย์เรามีความต้องการพื้นฐานที่จะพัฒนาศักยภาพของตนให้มีระดับสูงขึ้นกว่าปัจจุบัน เพื่อบรรลุถึงความสำเร็จขั้นสูงสุด” (ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2543 : 9)

ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

1. จากผลการวิจัย ควรจะใช้โรงเรียนเป็นจุดศูนย์กลางในการจูงใจให้ชุมชน พ่อแม่ ญาติ และนักเรียนของตนเอง ให้หันมาสนใจในเรื่องของการอนุรักษ์และการใช้ทรัพยากรจากป่าให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด เพื่อเป็นการปลูกฝังให้เกิดความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมที่ห่วงใยในทรัพยากรป่าไม้
2. สถานศึกษาควรส่งเสริมให้มีการเพิ่มความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมให้แก่ นักเรียน โดยเน้นการให้ความรู้ทางเสียงตามสาย และบอร์ดประชาสัมพันธ์เพิ่มขึ้น อีกทั้งควรส่งเสริมให้มีจุดอ่านหนังสือพิมพ์ สื่อต่าง ๆ เพิ่มเติม
3. ในรายวิชาที่มีสิ่งแวดล้อมแทรกอยู่ ครู - อาจารย์ที่สอนควรส่งเสริมและสนับสนุนให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม

ข้อเสนอแนะในการศึกษาสำหรับการศึกษาวิจัยในลักษณะเดียวกัน

1. ควรจะใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลายกว่าแบบสอบถาม ควรมีการสังเกต สัมภาษณ์ การร่วมมือปฏิบัติ ประกอบกัน ควรจะมีทั้งการวิเคราะห์ทางคุณภาพร่วมกันกับการวิจัยเชิงปริมาณ
2. ควรจะศึกษาพฤติกรรมที่ขัดแย้งกันระหว่าง โรงเรียน และสถาบันครอบครัวในการขัดเกลาร่างของการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ว่าทำไมถึงต้องมีความขัดแย้งกัน